

полкомъ, Генераль-Маіоръ Баронъ *Врангель 1-й*. Командующій Лейбъ-Гвардіи Измайловскимъ полкомъ Свиты Его Величества Генераль-Маіоръ *Анненковъ 3-й*, съ оставленіемъ въ Свитѣ Его Величества. Командующій Лейбъ-Гвардіи Гренадерскимъ полкомъ, Генераль-Маіоръ Князь *Волконскій 3-й*. Командующій Гренадерскимъ Императора Франца I-го полкомъ, Генераль-Маіоръ *Вяткинъ*, — всѣ четверо оныхъ же полковъ. — Тѣмъ же приказомъ Строитель Гумринской крѣпости, Инженеръ-Подполковникъ *Руденковъ*, производится за отличие по службѣ въ Полковники, съ оставленіемъ въ прежней должности.

— Высочайшимъ Приказомъ отъ 3-го Октября, производится въ Полковники: Старшій Адъютантъ Штаба Его Императорскаго Высочества по Управленію Генераль-Фельдцейхмейстера, Лейбъ-Гвардіи 1-й Артиллерійской бригады Капитанъ *Баркгаузенъ*, и Командиръ Батареи N. 4 батареи, Лейбъ-Гвардіи 2-й Артиллерійской бригады Капитанъ *Поповъ*, оба со старшинствомъ съ 6 Іюля сего года и съ оставленіемъ при прежнихъ должностяхъ. Назначаются: Полицеймейстеръ г. Бердичева, состоящій по Арміи Маіоръ *Третьяковъ 2-й*, Главнымъ Надзирателемъ заведеній Кіевского Приказа Общественнаго Призрѣнія. Полицеймейстеръ г. Житомира, состоящій по Арміи Капитанъ *Мацневъ*, Полицеймейстеромъ же въ г. Бердичевъ, — оба съ оставленіемъ по Арміи, 16-й Артиллерійской бригады Командиръ Батареи N. 2-го батареи, Подполковникъ *Березинъ*, Командующимъ 12-ю Артиллерійскою бригадою.

— Государь Императоръ въ 9 день минувшаго Сентября, Высочайше повелѣть соизволилъ: при сельскихъ запасныхъ хлѣбныхъ магазинахъ имѣть мѣры четвериковую и гарницовую желѣзныя, или чугуныя, или же и деревянныя дубовыя съ желѣзными обручами заклепанныя, и на покупку оныхъ собрать потребную сумму по мѣрскимъ приговорамъ съ приписныхъ къ тѣмъ магазинамъ казенныхъ поселянъ тамъ, гдѣ не будетъ остатковъ отъ суммъ, на постройку и починку магазиновъ назначенныхъ, и не иначе какъ съ согласія Казенныхъ Палатъ и Гг. Начальниковъ губерній; въ противномъ случаѣ пріобрѣтать оныя мѣры покупкою изъ тѣхъ остатковъ отъ суммъ.

— Его Императорское Величество, по положенію Комитета Гг. Министровъ, въ 16 день минувшаго Сентября Высочайше повелѣть соизволилъ: званіе Сельскихъ Засѣдателей Уѣздныхъ Судовъ изъ дворянъ и чиновниковъ, причислить къ IX разряду пенсіонныхъ окладовъ.

— Московскій купецъ Лаврентій *Бокковъ*, получить десятилѣтнюю привилегію, на изобрѣтенную имъ машину для размотки съ коконовъ шелка и сучей онаго; а Механикъ *Роде*, пятилѣтнюю привилегію на изобрѣтенную имъ менсалу или землемѣрскій соликъ. (Спб. В.)

ИНОСТРАННЫЯ ИЗВѢСТІЯ.

П р у с с і я.

Берлинъ, 31-го Октября.

По полученнымъ извѣстіямъ изъ Истамбула, находящагося тамъ, посланные давно уже, наши Офицеры не производили ученія, но имъ поручено обращать вниманіе на все состояніе военнаго устройства, и представлять Правительству замѣчанія, на счетъ улучшеній, какія бы признали необходимыми. На сей именно предметъ, они отправлены изъ Константинополя для обзѣда береговъ Чернаго моря и для осмотра Наддунайскихъ крѣпостей до Шумлы. Оттуда отправятся они въ Адрианополь, а потомъ возвратятся чрезъ Дарданеллы въ Истамбуль. — Поручикъ изъ отдѣленія фейерверкеровъ, по имени *Кенке*, который въ 1835 перешелъ изъ Прусской въ Турецкую службу, теперь сдѣланъ начальникомъ Турецкой артиллеріи. Онъ писалъ къ своимъ родителямъ, что не смотря на знатную степень и большіе доходы, которыми пользуется, онъ тоскуетъ по родинѣ и по сему какъ только пріобрѣтетъ состояніе, такъ что будетъ имѣть возможность жить свободно и независимо, возвратится въ Берлинъ.

— Здѣсь составляется общество по предмету заведенія пароходства между Штетиномъ и Лондономъ, что если исполнится, будетъ весьма важнымъ происшествіемъ для Прусской торговли. Гамбургъ много потерялъ бы отъ сего, ибо значительная часть торговыхъ оборотовъ перешла бы сюда. Возрастаніе Штетина, съ нѣкотораго времени обращаетъ общіе вниманіе.

— Врачебный Эдинбургскій журналъ напечаталъ описаніе, единственнаго можетъ быть въ своемъ родѣ случая, т. е. сращеніе отрубленной отъ плеча руки, которая только что висѣла на кожѣ. Врачеваніе руки которое продолжалось 45 дней, производилъ

нешковъ 3-й, зъ оставленіемъ въ Оршакѣ НАУЖАШНЕЙШЕГО ПАНА. Dowodzący Grenadyerskim pólkiem Gwardyi, Jenerał-Major Xiąże *Wotkoński 3-ci*. Dowodzący pólkiem Grenadyerów Cesarza Franciszka I-go, Jenerał-Major *Wiatkin*, — wszyscy czterey tychże pólkow. — Przez tenże Rozkaz dzienny Budowniczy twierdzy Humryńskiej, Podpółkownik Inżyniery *Rudeńkow*, podniesiony, za odznaczenie się w służbie, do rangi Półkownika, zъ pozostaniem w obowiązku dotychczasowym.

— Przez Naywyższy Rozkaz Dzienny pod dniem 3 Października, mianowani Półkownikami: Starszy Adjutant Sztabu Jego Cesarskiej Wysokości w Zarządzie Jeneralnego Feldceigmistrza, Kapitan 1-ey Artylleryyskiej brygady Gwardyi, *Barkhausen* i Dowódca pozycyoney N. 4 bateryi, Kapitan 2-ey Artylleryyskiej brygady Gwardyi *Popow*, obay ze starszeństwem od 6-go Lipca roku ter. i zъ pozostaniem na obowiązkachъ dotychczasowych. Naznaczeni: Policmeyster m. Berdyczewa, liczący się w Armii Major *Tretjakow 2-gi*, Głównym Nadzorcą zakładów Kijowskiego Urzędu Powszechnego Opatrzania. Policmeyster m. Zytomierza, liczący się w Armii Kapitan *Macniew*, Policmeystrem do m. Berdyczewa, — oba zъ pozostaniem w Armii. 16 ey brygady Artylleryi Dowódca pozycyoney N. 2-go bateryi, Podpółkownik *Bierezin*, Dowodzącym 12-tą brygadą Artylleryi.

— Cesarz Jego Mość dnia 9-go zeszłego Września, Naywyżey rozkazać raczył: przy wiejskichъ zapasnychъ magazynachъ zboża, mieć miary czterwierskową i garcową żelazne, albo czugunne, albo też i drewniane dębowe zъ żelaznemi obręczami stęplowane, i na ichъ kupienie zebrać potrzebną summę, po nastąpieniu pierwey postanowieniu gminy zъ przypisanychъ do tychъ magazynówъ włóścianъ skarbowychъ tam, gdzie nie będzie pozostałości summ, na wybudowanie i reparacyę magazynówъ przeznaczonych; i nie inaczej, jakъ za zgodą Izby Skarbowychъ i PP. Naczelnikówъ Gubernij; w przeciwnymъ zaś razie nabywać te miary przezъ zakupienie zъ tychъ pozostałości summ.

— Jego Cesarska Mość, po nastąpieniu postanowieniu Komitetu PP. Ministrów, dnia 16 zeszłego Września, Naywyżey rozkazać raczył: urząd Assesorówъ wiejskichъ Sądówъ Powiatowychъ zъ dworzanъ i osóbъ mającychъ rangi policzyć do IX-go rzędu wyznaczeńъ pensyi.

— Kupiec Moskiewski Wawrzyniec *Bokow*, otrzymałъ dziesięcioletni przywilej, na wynalezioną przezeńъ machinę do rozmotowywania kokonówъ jedwabiu i jego kręcenia, a Mechanikъ *Rode*, przywilej pięcioletni na wynalezioną przezeńъ stolikъ mierniczy. (G. S. P.)

WIADOMOŚCI ZAGRANICZNE.

P r u s s i a.

Berlin, dnia 31 Października.

Podługъ otrzymanychъ ze Stambułu doniesień, znajdujący się tam, a dawniey jeszcze posłani oficerowie nasi, nie są użyci do nauczania musztry, ale polecono imъ zwracać uwagę na cały stanъ wojskowości i udzielać Rządowi postrzeżenia względemъ ulepszeń, jakieby za potrzebne uznawali. W tymto celu wysłano ichъ właśnie ze Stambułu na objazdъ pobrzeży morza Czarnego dla obejrzenia twierdzъ nadduńskichъ aż do Szumli. Ztamtądъ udadzą się do Adrianopola, a potemъ wrócą przezъ Dardanelle do Stambułu. — Porucznikъ zъ oddziału ogniomistrzów, nazwiskiemъ *Köpke*, który w roku 1835 przeszedłъ ze służby pruskiej do tureckiej, jest terazъ naczelnikiemъ artylleryi tureckiej. Pisałъ onъ do rodzicówъ swoich, że mimo wysokiego stopnia i wielkichъ dochodów, jakie posiada, tęskno mu do rodzinnego kraju. Chce jakъ tylko uzbiera tyle, że będzie mógłъ żyć swobodnie i niepodległe, wrócić do Berlina.

— Zbiera się tu towarzystwo w celu zaprowadzenia żeglugi parowej między Szczecinemъ a Londynemъ, co gdy nastąpi, będzie to nader ważnymъ wypadkiemъ dla handlu pruskiego. Hamburgъ wieleby na témъ straciłъ: bo znaczna częśćъ obrótówъ handlowychъ tuby się przeniosła. Wzrostъ Szczecina od pewnego czasu powszechną zwraca uwagę.

— Lekarski dziennikъ Edynburgski, umieściłъ opis, jedynego może w swymъ rodzaju zdarzenia, to jestъ zrosnięcia się odciętej od ramienia ręki, która tylko na kawałku skóry wisiała. Opatrywanie ręki trwało dni 45, dopełniałъ takowego doktorъ *Steventon*. Zdarzenie to,

Докторъ *Стевентонъ*. Происшествіе это возбудило общее удивленіе. (G. C.)

powszechnie wzbudziło zadziwienie. (G. C.)

Франція.

Парижъ, 27-го Октября.

Сегодняшній *Мониторъ* обнародовалъ уже рапортъ Генерала *Вале*, касательно взятія Константины. Въ немъ содержится, что до начатія штурма, Бей приглашенъ былъ добровольно сдаться съ ручательствомъ за всю его собственность; онъ какъ бы соглашался на договоры, но требовалъ прекратить пальбу и подождать 24 часа до присылки его уполномоченнаго. Генералъ *Вале* видя, что Бей только желаетъ выиграть время, немедленно приступилъ къ дѣлу. „Огонь открытъ (сказано въ рапортѣ), 9 ч. и продолжался часть наступающаго дня. Многія переднія непріятельскія укрѣпленія, частью уничтожены, и проломная батарея, могла открыть пальбу уже только на 400 метровъ отъ мѣста. Вечеромъ сдѣланъ проломъ. Ночью пододвинуты орудія на 150 метровъ отъ города, а вчера проломъ былъ совершенно доступенъ. Непріятель вездѣ упорно намъ сопротивлялся; изъ батарей его производилась самая жаркая пальба. Стрѣлки поставленные на валахъ продолжали безпрестанный, хорошо направленный огонь. При томъ ежедневно производимы были нападенія на позиціи Мансура и Куядъ-Ати. Такъ какъ на послѣдній третій день Бей предложенія, не получено желаемого отвѣта, а кромѣ сего *Ахметъ* требовалъ преимущественно прекращенія дѣйствій осады, то сегодня сдѣланъ штурмъ, въ слѣдствіе котораго жители вытѣснены изъ всѣхъ частей города по порядку, не смотря на упорную ихъ защиту. Намъ пришлось жалѣть не объ одной потерѣ; въ слѣдующей депешѣ я сдѣлаю описъ убитымъ и раненымъ. Подполковникъ *Серини*, палъ въ самомъ проломѣ, а также инженеръ-Капитанъ *Гакетъ*. Между ранеными находятся Генералъ *Перего*, Полковникъ *Комбесъ* и *Ламорисьеръ*, Подполк. *Дюма*, Капитанъ *Ришпанезъ* и проч. Къ счастью, раны большею частью не смертельны. Часть знатнѣйшихъ жителей и властей осталась въ городѣ. Жителямъ я сдѣлалъ предложеніе, чтобы оставались спокойно въ домахъ своихъ, и возложилъ на нихъ обязанность снабжать войско продовольствіемъ. *Ахметъ* удалился. Утверждаютъ, что онъ отступаетъ въ лѣсъ. Калифъ его удалившись отъ него, просилъ позволенія возвратиться въ городъ.“ (Рапортъ этотъ писанъ 13-го Октября.)

Во второмъ рапортѣ къ Президенту Совѣта Министровъ, Генералъ *Вале* упоминаетъ, что немедленно по восстановленіи спокойствія въ городѣ, занялъ онъ съ Герцогомъ *Немурскимъ* дворецъ Бея и тотчасъ велѣлъ обезоружить жителей. При томъ народу дано знать, что мы будемъ почитать ихъ обыкновенія и вѣру, а Французскимъ солдатамъ воспрещенъ входъ въ мечети. Въ городѣ найдены значительные запасы хлѣба но не найдено мяса. При однихъ воротахъ города, немедленно учрежденъ торгъ, въ намѣреніи, что на оный явятся окрестныя колыбѣи съ своими плодами. Отступленіе Бея изслѣдовано было сколько возможно; по послѣднимъ донесеніямъ сообщеннымъ Генералу *Вале*, Арабы похитили у Бея, всѣ его сокровища и ушли.

Напослѣдокъ въ другомъ рапортѣ, то есть во второмъ къ Военному Министру, Генералъ описывая почти тѣже подробности какія сообщилъ Президенту Совѣта, полагаетъ при томъ число убитыхъ вообще 97 чел., раненыхъ же 494; въ томъ числѣ однихъ Офицеровъ 15 убитыхъ, 38 раненыхъ. Въ городѣ найдено 59 орудій. — Всѣ удивляются, что ни въ одномъ изъ сихъ рапортовъ даже въ новѣйшемъ отъ 17 ч., вовсе неупомянуто о Принцѣ *Жоанвилльскомъ*.

— По донесеніямъ *Journal des Débats* изъ частныхъ извѣстій, видно, что по недостатку продовольствія и безпрестанно худой погоды, едва вся экспедиція не была оставлена, еслибъ Герцогъ *Немурскій* съ нѣсколькими гренадерскими компаніями не сдѣлалъ послѣдняго штурма, который кончился напослѣдокъ взятіемъ города.

— Карлистскіе журналы обращаютъ вниманіе Французскаго Правительства на то обстоятельство, что Англичане построили сильное укрѣпленіе Пуйо, а малыя приморскія укрѣпленія, удаливъ изъ нихъ Испанскихъ солдатъ, сами заняли.

— По извѣстіямъ *Жур. Првній*, мнимое движеніе Карлистовъ, какъ будто возобновленіе похода на Мадридъ, было только хитрою уловкою, чтобы охранить войско *Донъ-Карлоса* и облегчить ему отступленіе за Эбро. Выходка эта была удачна, потому что повѣрилъ этому *Эспартеро*, а чрезъ то Карлисты предупредили его по крайней мѣрѣ однимъ дѣмъ похода.

Франція.

Парижъ, дня 27 Паждзиерника.

Дзисіейшый *Monitor* оглосилъ жуъ рапортъ *Женерафа Вале*, възгледомъ здобычя Константины. Въ рапортѣ тымъ донесіонно, же предъ розпочѣтємъ штурму, веззваны быль Бей до подданія сѣ добровольного, з зарѣченіемъ му wszelkiey jego własności; skłonił się on niby do układów, ale żądał, aby zaprzestano strzelać i poczekano 24 godzin na przystanie jego pełnomocnika. Widząc *Jenerała Valée*, że Bey zwłóki tylko szuka, przystąpił do działania. „Strzelanie (powiedziano w raporcie) zaczęło się d. g i trwało przez część dnia następnego. Rozmaite przodowe szanse nieprzyjacielskie, zostały po części zniszczone, a bateria robiąca wyłom, mogła rozpocząć strzelanie swoje już tylko o 400 metrów od placu. Wieczorem był wyłom zrobiony. W nocy podsunięto działą na 150 metrów od miasta, a wczorą była bresza zupełnie przystępna. Nieprzyjacieli dawaliśmy nam wszędzie odpór zacięty; baterie jego strzelały, ile tylko mogły. Strzelcy rozstawieni na walach lub ukryci w domach, utrzymywali nieustanny, dobrze kierowany ogień. Zarazem robiono codziennie napady na pozycje Mansura i Cujad - Ati. Ponieważ posłane zawczora Bejowi propozycje nie zyskały zaspakajającej odpowiedzi, a nadto żądał *Achmet* przede wszystkim zawieszenia robót oblężniczych, dziś więc przypuszczono szturm, skutkiem którego wyparci zostali mieszkańcy kolejno ze wszystkich części miasta, pomimo uporczywey obrony, jaką stawili. Nie jedną stratą optakiwać nam przychodzi; w następnej depeszy udzielię spis raniionych i poległych. Podpótkownik *Serigny* poległ w samym wyłomie, także i Kapitan inżynierów *Haket*. Między ranionymi znajdują się: *Jenerał Perregaux*, Półkownicy *Combes* i *Lamoricière*, Podpótkownik *Dumas*, Kapitan *Richepanse* etc. Szczęściem, że większą częścią rany nie są śmiertelne. Część znakomitszych mieszkańców i władz pozostała w mieście. Do mieszkańców wydałem wezwanie, aby się zachowali spokojnie w swych domach, i włożyłem na nich obowiązek zaopatrywania potrzeb wojska. *Achmet* oddał się. Zapewniając, że cofa się w puszcę. Jego Kalif, oddalwszy się od niego, prosił, aby mu pozwolono wrócić do miasta.“ (Ten raport datowany dnia 13-go Paździerznika.)

W drugim raporcie do Prezesa Rady Ministrów, namienia *Jenerał Valée*, że rychło po przywróceniu spokojności w mieście, zajął wraz z Xięciem *Némours* pałac Beja i natychmiast zalecił rozbroić mieszkańców. Zapowiedziano nadto ludowi, że będziemy szanowali ich obyczaje i religią, a żołnierzom Francuzkim wzbroniono wstępu do meczetów. W mieście znaleziono wielkie zapasy zboża, ale nie mięsa. Przed jedną z bram miasta, założono zaraz targowisko, w nadziei, że pospieszą na nie okoliczne pokolenia z płodami swemi. Odwrót Beja jest, ile bydy może, śledzony; podług ostatnich doniesień, udzielonych *Jenerałowi Valée*, Arabowie zabrali Bejowi wszystkie skarby jego i uciekli z niemi.

W innym nareszcie raporcie, to jest: drugim do Ministra Wojny, opisując *Jenerał* prawie też same szczegóły, jakie udzielił Prezesowi Rady, podaje nadto liczbę poległych w ogóle na 97 ludzi, ranionych zaś na 494; między temi, samych oficerów 15 zabitych, 38 raniowanych. W mieście znaleziono 59 dział. — Zadziwia wszystkich, że w żadnym z tych raportów, ani nawet w późniejszym z d. 17, nie masz wzmianki o Xięciu *Joinville*.

— Podług *Dziennika Rozpraw*, okazuje się z doniesień prywatnych, iż z powodu braku żywności i nieustannej niepogody, o mało co cała wyprawa zaniechana nie została, gdyby nie Xiążę *Némours*, który na czele kilku kompanij grenadyerów, przypuścił szturm ostatni i ten się wreszcie zdobyciem miasta zakończył.

— Dzienniki Karolistowskie zwracają uwagę Rządu Francuzkiego na tę okoliczność, że Angliocy wzniesli mocną warownię przy Puyo, a małe nadmorskie warownie, usunąwszy z nich żołnierzy Hiszpańskich, sami zajęli.

— Podług *Journ. des Déb.*, zmyślony obrót Karolistów, niby powtórnego ciągnięcia na Madryt, był tylko zręcznym wybiegiem, aby ocalić wojsko *Don Carlosa* i ułatwić mu odwrót za Ebr. Wybieg ten udał się: bo mu uwierzył *Espartero*, przez co uprzedzili go Karoliści przynajmniej o jeden dzień marszu.

— Остатокъ иностраннаго легіона который изъ 6,500 чел. уменьшился въ 600, прибылъ 16-го ч. изъ Пампелоны въ Якку, возвращаясь во Францію. Нѣсколько Офицеровъ и солдатъ осталось въ Пампелонѣ.

29-го Октября.

Правительство до сихъ поръ не получило подробнаго рапорта о взятіи Константины, за то частные журналы сообщаютъ оттуда разныя извѣстія. — *Le Toulonnais* уѣдомляетъ: „Городъ Константина, былъ защищаемъ 8,000 Кабailовъ и 2,000 Турокъ. Съ начала говорили, что всѣ они перерезаны, между тѣмъ очень много солдатъ скрылось въ дома, потомъ дарована имъ жизнь. Бей находился на 4 мили отъ города. Отправленіе къ нему циркулярниковъ со стороны Герцога *Немурскаго* и главнокомандующаго, произвело на него большое впечатлѣніе; онъ велѣлъ нашимъ объявить, что онъ пропустить спокойно транспортъ раненыхъ изъ Константины въ Бону. Въ присутствіи своихъ онъ обнаруживаетъ, что мало заботится о потерѣ Константины. Въ Бонѣ ожидали перваго транспорта раненыхъ 25 ч. с. м.; отрядъ, который будетъ прикрывать оный, возвратно повезетъ продовольствіе изъ Боны въ Константину.“

— Представленныхъ суду присяжныхъ, пятерыхъ молодыхъ людей, обвиненныхъ въ преступныхъ покушеніяхъ во время бала въ Ратушѣ даваемого Герцогу *Орлеанскому*, тотъ же судъ призналъ невинными.

— Одна изъ утреннихъ газетъ утверждаетъ, что Правительство на всегда уже удержитъ Константину, которая будетъ резиденціею Губернатора и другихъ провинціальныхъ властей. Кромѣ значительнаго гарнизона въ городѣ, будетъ также въ небольшомъ разстояніи построены лагерь.

— Изъ Байонны отъ 26 ч., такъ пишутъ объ отступленіи *Д. Карлоса*: „Утверждаютъ, что четыре баталіона рекрутъ идущихъ изъ Кастиліи, переправились чрезъ Эбро и прибыли въ Эстеллу; на мѣсто ихъ изъ Бискаи будутъ отправлены четыре другихъ баталіона для укомплектованія Карлистскаго войска.“

— *Mémorial des Pyrenées* уѣдомляетъ изъ С-тъ Жанъ-Піедръ-де-Портъ отъ 20-го ч. с. м., что кромѣ одной деревни Валкарлосъ, вся Наварра опять въ рукахъ Карлистовъ, которые окружая Пампелону, угрожали смертію каждому, ктобы осмѣлился пройти въ городъ.

30-го Октября.

Сегодня объявлена слѣдующая телеграф. депеша полученная изъ Тулона: „29 Октября въ 5 час. утра, морской Префектъ къ Министрамъ Военному и Морскому. Пароходъ *Этна*, оставившій Бону 25 ч. вчера вечеромъ сюда прибылъ. Депеши присланныя къ Правительству, тотчасъ отправлены по эстафетѣ. Изъ Боны ничего не получилъ я официально. Нѣкоторые Офицеры оставшіе 20-го ч. Константину, утверждали, что съ 13-го ч. вовсе не было сраженія. Арабы изъ окрестностей прибываютъ ежедневно на торгъ, который довольно достаточенъ. Принцы наслаждаются хорошимъ здоровьемъ и имѣютъ выгодную квартиру въ дворцѣ Бея. Говорятъ что они оставляютъ Константину между 20 и 30 ч. с. м. Батарейныя орудія, часть снарядовъ и тѣло Ген. *Дамремона*, уже отправлены въ Гуэльму. Въ Бонѣ съ 22-го ч. не случился ни одинъ холерный припадокъ.“

— *Жур. Првній* напечаталъ извлеченія изъ письма одного артиллерійскаго Офицера, который потерю понесенную при штурмѣ Константины полагаетъ отъ 160 до 180 чел. убитыми, и 450 до 600 ранеными. Въ артиллеріи одинъ только Офицеръ раненъ, хотя она со всѣмъ самоотверженіемъ исполняла свою должность. Дворецъ Бея построенъ въ восточномъ вкусѣ, и убранъ богатыми коврами. Когда Французы вступили въ него, невольникъ негръ отпиралъ имъ всѣ двери.

— Въ церкви дома Инвалидовъ начаты уже предварительныя приготовленія къ траурному молебствію, которое будетъ совершенно при погребеніи Генерала *Дамремона*.

— Вечерній Министерскій журналъ напечаталъ слѣдующую телеграф. депешу изъ Бордо отъ 26 ч. въ 6 час. вечера: „Въ слѣдствіе сраженія 14 ч., Генералу *Эспартеро* удалось занять мѣсто между *Донъ-Карлосомъ* и *Царіатееви*. Сего послѣдняго преслѣдуетъ *Лоренцо* по направленію къ Виллафранка, между тѣмъ какъ *Эспартеро* возвратился 18-го ч. изъ Барбадилло и Саласъ де лосъ Инфантесъ въ Онтарию, подвигается къ *Донъ-Карлосу*, который чрезъ Каба-леда, отступилъ къ провинціи Сорія.“ (Въ этой депешѣ не упомянуто о переправѣ *Донъ-Карлоса* за Эбро. (G. C.)

— Сзачатки легіи заграничней, która z 6,500 ludzi, zmniejszyła się na 600, przybyły d. 16 z Pampelony do Jacca, wracając do Francji. Kilku tylko oficerów i kilku żołnierzy pozostało w Pampelonie.

Dnia 29.

Rząd nie otrzymał dotąd szczegółowego raportu o zdobyciu Konstantyny. Natomiast umieszczają dzienniki, rozmaite prywatne ztamtąd doniesienia. — *Le Toulonnais* pisze: „Miasto Konstantyna, bronione było przez 8,000 Kabailów i 2,000 Turków. Mówiono z początku, że wszystkich w pień wycięto, tymczasem bardzo wiele żołnierzy schroniło się do domów, później zaś darowano ich życiem. Bey znajduje się o 4 mile drogi od miasta. Posłanie mu chirurgów od Xięcia *Némours* i głównodowodzącego, sprawiło na nim mocne wrażenie; kazał naszym oświadczyć, że przepuści spokojnie transport ranionych z Konstantyny do Bony. Udaje on w obec swoich, że nie wiele obchodzi go strata Konstantyny. W Bonie spodziewano się przybycia pierwszego transportu ranionych na dzień 25 b. m., oddział, który ich eskortować będzie, poprowadzi napowrót żywność z Bony do Konstantyny.“

— Stawionych przed sądem przysięgłych tych pięciu młodych ludzi, których obwiniano o zamachy zbrodnicze podczas uczty w ratuszu, dawanej dla Xięcia *Orleańskiego*, tenże sąd uznał za niewinnych.

— Jedna z gazet porannych utrzymuje, że Rząd zatrzyma już nazawsze Konstantynę, która będzie stolicą Gubernatora i innych władz prowincjonalnych. Prócz mocnej załogi w mieście, będzie w niewielkiej od niego odległości oboz rozбиты.

— Z Bayonny donoszą pod dniem 26 o odwrócie *Don Carlosa*, tyle tylko: „Zapewniają, że cztery bataliony rekrutów, idących z Kastylii, przepравиły się przez Ebr i przybyły do Estelli; na ich mіeysce będą wysłane z Biskai 4 inne bataliony dla uzupełnienia wojska Karolistowskiego.“

— *Mémorial des Pyrenées* donosi z St. Jean-Pied-de-Port pod d. 20 b. m., że prócz jednej wioski *Valcarlos*, cała Nawarra jest znowu w ręku Karolistów, którzy, ścieśniając Pampelonę, zagrozili śmiercią każdemu, ktoby się poważył dostać do miasta.

Dnia 30.

Następującą depeszę telegraficzną otrzymaną z Tuluzy, ogłoszono dzisiaj: „Dnia 29 Października o godz. 5 rano. Prefekt morski do Ministrów Woyny i Marynarki. Okręt parowy *Aetna*, który opuścił Bonę d. 25, zawinął tu wczora wieczorem. Depesze, które przywiozł do Rządu, odesłano natychmiast przez sztafetę. Z Bony nic urzędowego nie otrzymałem. Niektórzy oficerowie, którzy opuścili Konstantynę d. 20, zapewniają, że od dnia 13 nie było żadney więcej bitwy. Arabowie okoliczni przybywają codziennie na targ, który jest obficie zaopatrzony. Xiążęta są w d. brém zdrowiu i mają wygodną kwaterę w pałacu Beja. Mówiono, że oddalą się z Konstantyny między 20 a 30 b. m. Ciężkie działa, część materjałów i zwłoki Jenerała *Damrémont*, odesłano już do Guelmę. W Bonie od d. 22 nikt nie zachorował na cholere.“

— W *Jour. des Déb.* umieszczono wyjątki z listu pewnego oficera artylleryi, który ocenia stratę, w szturmie Konstantyny poniesioną, na 160 do 180 ludzi zabitych, a 450 do 600 ranionych. W artylleryi jeden tylko oficer został raniony, chociaż ta z całém poświęceniem się ważne obowiązki swoje wykonywała. Pałac Beja jest gmach, w guście wschodnim zbudowany, wewnątrz bogatemi kobiercami przyozdobiony. Gdy Francuzi weszli do niego, Murzyn, niewolaik, otwierał im wszystkie podwoje.

— W kościele domu inwalidów, rozpoczęto już przygotowawcze roboty do żałobnego nabożeństwa, które się odbędzie przy złożeniu zwłók Jenerała *Damrémont*.

— Wieczorny dziennik ministerjalny, umieścił następującą depeszę telegraficzną z Bordeaux; dnia 26 o godz. 6 po południu: „W skutku bitwy d. 14, udało się Jenerałowi *Esparterze* stanąć pomiędzy *Don Carlosem* a Jenerałem *Zarateguy*. Tego ostatniego napiera *Lorenzo* w kierunku do Villafrańca, kiedy tymczasem *Esparterro* wróciwszy d. 18 z Barbadillo i Solas de los Infantes do Ontaria, posuwa się przeciw *Don Carlosowi*, który przez Cabaleda cofnął się do prowincyi Sorія.“ (W tej depeszy nie masz więc żadney wzmianki o przeysciu *Don Carlosa* za Ebr). (G. C.)

БЕЛГИБРИТАНИИ И ИРЛАНДИИ.

Лондонъ, 24-го Октября.

Нѣкоторыя газеты Торіевъ распустили слухъ, что Г. О'Коннелъ начинаетъ понимать, что собственная его выгода требуетъ удалиться отъ теперешняго *слабого и недѣятельнаго Министерства*.

— *Morning Post* замѣчаетъ особенное обстоятельство, что Офицеръ гвардіи, который въ сраженіи при Витторіи преслѣдовалъ Іосифа *Бонапарте* и едва не захватилъ его въ плѣнъ, есть владѣтель Бреттингамскаго парка, гдѣ живетъ теперь бывшій Испанскій Король.

— Въ Коркѣ въ Ирландіи появилась холера.

— По извѣстіямъ изъ Мальты отъ 27 ч. пр. м. на всемъ островѣ не было болѣе 13 холерныхъ припадковъ, и болѣзнь кажется совсѣмъ прекратилась.

— *Morning Post* признаетъ взятіе Константины для Франціи и для дома Короля Французовъ радостнымъ и весьма полезнымъ предзнаменованіемъ; но Англія имѣетъ совершенно иной интересъ. „Когда Карлъ X“, такъ выражается сказанная газета „предпринялъ походъ для покоренія Алжира, Герцогъ Веллингтонъ требовалъ объясненій отъ Тюльерійскаго Кабинета касательно дальнѣйшихъ его намѣреній и получилъ формальное увѣреніе, что по покореніи Дея и полученіи удовлетворенія за причиненную имъ обиду, войско возвратится и Алжирскій край не будетъ занятъ. Эти увѣренія послѣ революціи 1830 повторены Британскому Посланнику Королемъ Людовикомъ Филиппомъ и такимъ образомъ Франція торжественно обязалась оставить Алжиръ и Африканскія берега. Не нужно упоминать о томъ, какъ мало исполнены эти обѣщанія, какъ *Полиньякъ* увлеченный побѣдами, забылъ обѣты, данныя Британскому Правительству, и какъ *Людвигъ Филиппъ* объявилъ, что его собственное желаніе согласно съ общественнымъ мнѣніемъ народа. Слѣдствіемъ было то, что Франція начала основывать совершенную колонію, и теперь старается распространить завоеванія вмѣсто того, чтобы прекратить ихъ. Паденіе Константины есть довершеніемъ обдуманнаго плана. Если *Ахметъ-Бей* не удастся воспрепятствовать соединенію войскъ, и если крѣпость останется въ спокойномъ владѣніи Французовъ, тогда увидимъ, что Франція утвердилась на южномъ берегу Средиземнаго моря и что Мальта очевидно потеряла для насъ цѣну. Когда такимъ образомъ Франція владѣла обоими берегами Средиземнаго моря, будетъ въ состояніи господствовать на водахъ оваго, то мы должны теперь съ величайшею заботливостію смотрѣть, чтобы не было устроено Депо или госпиталь въ Магоні, какъ и всѣмъ тѣмъ, что содѣйствовало бы къ овладѣнію симъ портомъ. Конечно устройство угольнаго магазина для Африканскихъ пароходовъ не приведетъ къ окончательному занятію Минорки, но мы часто видали, что еще болѣе ничтожныя заведенія, были поводомъ къ совершенному обладанію, и потому смѣемъ думать, что намѣренія нашихъ сосѣдей подозрительнѣе, нежели какъ кажутся. Стоитъ только нашему сопернику въ торговлѣ и мореплаваніи, дать овладѣть рядомъ гаваней на обоихъ берегахъ Средиземнаго моря и Магоною для облегченія сообщеній, то наше положеніе въ Средиземномъ морѣ сдѣлается нейтральнымъ и свободное сообщеніе между Мальтою и Гибралтаромъ подвергнется опасности. Мы дѣлаемъ это замѣчаніе нашей благочестивой дипломатикѣ. Вмѣсто того, чтобы наблюдать за дѣйствіями *Донъ-Карлоса*, мы должны бы обратить вниманіе на планы *Людвигъ Филиппа*; основаніе огромной силы въ Африкѣ болѣе будетъ имѣть вліянія на нашу торговлю, нежели мнимое пробужденіе инквизиціи въ Мадридѣ. (A.P.S.Z.)

ПОРТУГАЛІЯ.

Лиссабонъ, 17-го Октября.

Герцогъ Терсейскій оставался 10 дней на кораблѣ *Малабаръ*, не смѣя выступить на землю; только супруга его была нѣсколько разъ въ Лиссабонѣ и всегда радушно принимаема Королевою и Королемъ. Инфантина Маркграфиня Луиза, Адмиралъ *Напьеръ* и нѣсколько другихъ знатныхъ особъ посѣщали изгнанниковъ на кораблѣ и давали для нихъ пиршества.

— Король Фердинандъ непремѣнно требуетъ, чтобы согласно съ условіями брачнаго договора, передано было ему главное начальство надъ войскомъ.

— Кортесы разрѣшили напоследокъ вопросъ на счетъ Сенаторской Палаты, однако въ такомъ смыслѣ, что объявленіе ихъ возбудило большое неудовольствіе не только здѣсь но и въ Испаніи. Три было главныхъ пункта: 1) Долженъ ли Сенатъ исключительно зависѣть отъ Королевскаго наименованія? 2) Или такое наименованіе должно принадлежать исключительно народу? 3) Сенаторы должны ли быть

БРИТАНІЯ ВЕЛИКАЯ И ИРЛАНДІЯ.

Лондонъ, дня 24-го Паждзиерника.

Нѣкоторые дниенники Торысовскіе роззержылы поглоську, же Р. О'Connell, зачина пострзгац, иж его interestс wymaga, ажебы сїа одлѣчыц од тѣразнїеyszego *slabego i nieczynnego Ministeryum*.

— *Morning-Post* зwraca uwagę na osobliwszą okoliczność, że oficer gwardyi, który w bitwie pod Vitorią ścigał Józefa *Buonapartego* i o mało nie wziął go w niewolę, jest właścicielem parku *Brettenham*, gdzie mieszka teraz dawniejszy Król Hiszpanii.

— W Korku w Irlandyi okazała się cholera.

— Podług wiadomości z Malty pod d. 27 z. m., na całej wyspie zaszło nie więcej, jak 13 przypadków cholery i choroba zdaje się całkiem ustała.

— *Morning-Post* tak sądzi, że upadek Konstantyny jest dla Francyi i dla domu Króla Francuzów, wypadkiem radośney przepowiedni i wielkiego pożytku; lecz Anglia ma w tém zupełnie różny interes: „Gdy *Karol X*“, tak wyraża wspomniona gazeta, „przedsięwziął wyprawę, która mu Algier poddała, zażądał *Xiążę Wellington* objaśnienia od Gabinetu Tuilleryyskiego, o dalszych jego zamiarach i otrzymał najuroczystsze zapewnienie, że po poddaniu się Deja i po otrzymaniu zadosyć uczynienia za wyrządzone przezeń obelgi, wojsko się cofnie, i kraj Algieru nie będzie zajmowanym. Zapewnienia te po rewolucyi 1830 powtórzone zostały Posłowi Brytanii Wielkiej przez Króla *Ludwika Filipa*, a tak Francya najuroczyściej obowiązana się ustąpić z Algieru i opuścić brzegi Afryki. Nie mamy potrzeby przypominać, jak mało obietnice te zostały wypełnione; jak *P. Polignac*, upojony zwycięstwem, zapomniał na przyrzeczenia, dane Rzadowi Brytanii Wielkiej, i jak *Ludwik Filip* wynurzył, że własne jego życzenie zgadzać się będzie z publicznym zdaniem w narodzie. Wypadek był ten, że Francya zaczęła zakładać zupełną osadę, a teraz już usiłuje rozszerzać swe podbicia, zamiast ich zaniechania. Upadek Konstantyny jest dozupelnieniem ułożonego planu, i jeśliby *Achmet-Bejowi* nie udało się przeciąć komunikacyi woyska, i w przypadku, jeśli twierdza pozostanie w spokojnym posiadaniu Francuzów, tedy postrzeżemy, że Francya bezpiecznie i mocno stanęła na brzegach południowych morza Śródziemnego, i że posiadłość nasza Malta istotnie na wartości swojej straciła. Gdy więc Francya przez posiadanie obu brzegów morza Śródziemnego, będzie w stanie opanować te wody, my przeto z wielką pilnością musimy niedopuszczać założenia składu albo szpitalu w Mahon, a również wszystkiego, coby mogło doprowadzić do posiadania tego portu. Zapewna nie można przypuścić, że urządzenie składu na węgle dla użytku parochodów Afrykańskich, sprowadzi ostateczne zajęcie wyspy *Minorki*, lecz jak często widzieliśmy, że daleko mniej podeyrzane zamiary, stały się powodem do formalnego zajęcia posiadłości, i możemy śmiało przypuścić, że zamiary sąsiadów naszych, są daleko zdradliwsze, aniżeli byż się zdają. Dość jest tylko naszym spózwodnikom w handlu i żegludze zostawić szereg portów po obu stronach morza Śródziemnego i posiadanie Mahonu, dla ułatwienia związków pomiędzy niemi, a już nasze stanowisko na morzu Śródziemnym będzie zneutralizowane i wolny związek między Gibraltarem a Maltą niejakiem sposobem wystawiony na niebezpieczeństwo. Czynimy te uwagi dla naszej sumiennej dyplomacyi. Zamiast uważania na działania *Don Carlosa*, uwaga nasza zwrócić się powinna na zamiary *Ludwika Filipa*; założenie wielkiej potęgi w Afryce, uważać należy, jako mogące sprowadzić obfitsze skutki względnie pożytków handlu naszego, aniżeli domniemalne wskrzeszenie inkwizycyi w Madrycie. (A.P.S.Z.)

P O R T U G A L I A.

Lisbona, d. 17 Pażdziernika.

Xiążę Terceira przez 9 dni zostawał na pokładzie okrętu *Malabar*, nie śmiejąc wysiąść na ląd; żona jego tylko kilka była w Lisbonie, zawsze jak najlepiej przyjmowana od Królowey i Króla. Infantka *Margrabina Loulé*, Admirał *Napier* i wiele innych znakomitych osób, odwiedzało wygnańców na okręcie i wyprowadzało dla nich ucztę.

— Król *Ferdynand* dopomina się konieczności, ażeby, stosownie do warunków przedślubnego kontraktu, oddane mu było naczelne dowództwo woyska.

— Kortezy rozstrzygnęły nareszcie kwestye, tyczące się Izby Senatorskiej, w taki jednak sposób, iż oświadczenie ich wzbudziło wielkie nieukontentowanie, nie tylko w kraju, ale i w Hiszpanii. Trzy były główne punkta: 1) Czy Senat ma zależec wyłącznie od nominacyi Królewskiej? 2) Czy nominacya taka ma wyłącznie nalezec do narodu? 3) Czy Senatorowie mają byż mianowani na pewny tylko czas, czy do śmierci?

только назначаемы на время, или пожизненно? Изъ 96 присутствовавшихъ депутатовъ, 76 балотировало противу перваго пункта, 42 противу втораго и 61 на сторону временной перемѣны Сенаторской Палаты.

— Виконтъ *дасъ Антасъ* упавъ съ лошади, получилъ поврежденіе и даже выбилъ себѣ нѣсколько зубовъ, почему не былъ въ состояніи имѣть вѣздъ съ Виконтомъ *Са да Бандеира* изъ Оporto въ столицу, который устроила съ большою радостію національная гвардія.

— Приходящіе сюда изъ Средиземнаго моря корабли, обязаны выдерживать карантинъ отъ 13 до 40 дней.

— Здѣсь основываютъ протестантскую церковь изъ частныхъ складокъ и пожертвованій. Это весьма важное происшествіе, доказывающее нынѣшнюю терпимость въ государствѣ. (G. C.)

Испанія.

Мадридъ, 14-го Октября.

Вчерашняя придворная газета содержитъ слѣдующее постановленіе Королевы: „Мы *Исабелла II* и проч. и проч. извѣщаемъ, что Кортесы для покрытія издержекъ по военной части, предали въ распоряженіе Правительства всякую церковную и монастырскую утварь а также сокровища. Составлена будетъ опись этимъ предметамъ, чтобы по силѣ постановленія отъ 6-го Октября 1836 г. опредѣлить ихъ цѣну, и въ самомъ скорѣйшемъ времени привести во всеобщее извѣстіе. Должны быть чеканены золотыя и серебряныя монеты; однако тѣ произведенія искусства, которыя провинціальными депутатами будутъ признаны нужными для церквей, должны въ нихъ остаться. Данъ въ Мадридѣ 9-го Октября 1837. Королева Правительница.“

— Правительство дозволило пустить въ обращеніе золотую и серебряную монету бывшей Испанской Америки, предваряя, что она не будетъ приниматься въ государст. казначействахъ. (G. C.)

Разныя извѣстія.

Англійскій Парламентъ назначилъ было недавно Коммиссію, для рѣшенія вопроса: Какія должно предпринимать средства насчетъ уроженцевъ тѣхъ странъ, въ которыхъ находятся Англійскія колоніи, чтобы оказывая должное имъ законамъ уваженіе, распространять гражданскую образованность и преклонять ихъ добровольно къ принятію Христіанской вѣры? — Газета *Courrier* сообщаетъ теперь выписку изъ протестантскаго рапорта сей Коммиссіи о состояніи уроженцевъ въ Англійскихъ колоніяхъ. Въ этомъ рапортѣ упоминается сначала, о высокомъ назначеніи Англіи, что касается до разрѣшенія упомянутого вопроса, когда самый взглядъ на карту обихъ полушарій, каждаго убѣждаетъ уже о чрезвычайномъ пространствѣ Англійскихъ владѣній, и въ послѣдствіи дѣлается переходъ къ закону *Карла II* о заграничныхъ колоніяхъ. Актъ сей отъ 1670 г., предъявляетъ величайшую заботливость и самыя христіанскія намеренія, и въ духѣ своемъ нисколько неотличается отъ адреса опредѣленнаго единогласно Королемъ Нижнимъ Парламентомъ въ 1834, впрочемъ, въ рапортѣ дѣлается замѣчаніе, что не смотря на эти благородныя намеренія, владѣнія туземцевъ часто у нихъ отнимаемы были насильно, ихъ имущество грабили, характеръ ихъ унижали и заражали Европейскою безнравственностію. Подобные случаи, когда туземцы на собственной своей землѣ были угощаемы какъ воры и раздражаемы какъ хищныя животныя, всегда представляли непріятныя послѣдствія для Англійскихъ дѣлъ. Въ Ньюфундландѣ (Новой землѣ), въ прежнія времена, убить дикаря почиталось заслугою и подобно тому какъ въ Голландскихъ владѣніяхъ въ южной Африкѣ, было даже религіозною обязанностію. *Г. Барротъ* рассказываетъ, что когда онъ спросилъ одного изъ тамошнихъ колонистовъ, много ли тамъ туземцевъ, то онъ отвѣчалъ: „Я сегодня только четырехъ убилъ.“ Впрочемъ край былъ безъ сомнѣнія прежде довольно населенъ, доказательствомъ чему служить то, что Капитанъ *Буханъ*, нащелъ насыпанный жителями земляной валъ на 30 миль въ длину, что безсомнѣнія требовало значительной силы. Англичане завладѣли этимъ мѣстомъ, гдѣ начали заниматься рыбною ловлею и охотою, и вмѣсто того, чтобы вознаграждать за то туземцевъ, убили ихъ болѣе, нежели самыя Микманы, ихъ враги. Когда въ 1810 году по повелѣнію *Г. на Дукворта*, предписано было поступать съ ними челоуколюбивѣе, считали уже ихъ только 400 до 500. Число это безпрестанно уменьшалось, и на послѣдокъ, какъ кажется, послѣдній челоуекъ изъ сего племени съ женщиною, застрѣленъ какимъ то Англичаниномъ въ 1823 г. Три женщины

и? Z 96-ciu obecnych deputowanych, 76 głosowało przeciw pierwszemu punktowi, 42 przeciw drugiemu, a 61 za czasową zmianą Izby Senatorskiej.

— Vice-Hr. *das Antas* spadł z konia, skaleczył się i wybił podobno kilka zębów, z którego powodu nie mógł z Vice-Hr. *Sa-da-Bandeira*, z Porto do stolicy odprawić wjazd, który z wielką radością przygotowała gwardya narodowa.

— Okręty, przybywające tu z morza Śródziemnego, są obowiązane odbywać kwarantannę od 13 do 40 dni.

— Zakładają tu kościół protestantski ze składek i ofiar prywatnych. Jestto nader ważny wypadek, dowodzący tolerancyi terazniejszey w kraju. (G. C.)

Ніа зрапіа.

Мадридъ, дня 14 Паждзирика.

Wczorajsza gazeta Dworu, obejmując następujący dekret Królowej: „My *Isabella II* etc. etc. czyniemy wiadomo, że Kortezy na opędzenie kosztów wojskowych, oddały pod rozporządzenie Rządu wszelkie kościelne i klasztorne naczynia, oraz klejnoty. Inwentarz tych przedmiotów będzie sporządzony, ażeby w myśl dekretu z d. 6 Października 1836 roku, wartość ich oznaczyć i ile byż może najprędzej przez druk do publiczney wiadomości podać. Mają byż wybijane monety złote i srebrne; te jednakże dzieła sztuki, które przez deputacye prowincjonalne, jako dla kościołów potrzebne uznane zostaną, mają w nich pozostać. Dan w Madrycie, d. 9 Października 1837. — Królowa Regentka.“

— Rząd pozwolił obiegu publicznego srebrnych i złotych monet bytey Ameryki Hiszpańskiej, z zastrzeżeniem, iż w kassach skarbowych nie będą przyjmowane. (G. C.)

Rozmaite Wiadomości.

Parlament Angielski wyznaczył byż nie dawno kommisją, dla odpowiedzenia na zapytanie: Jakie środki przedsiębrać należy względem krajowców ziem, w których znajdują się angielskie osady, dla pogodzenia należnego prawom ich poszanowania, z szerzeniem cywilizacyi i skłanianiem ich do dobrowolnego przyznawania wiary chrześcijańskiej? — Gazeta *Courrier* ogłasza teraz wyciąg z obszernego raportu tej kommisji, o stanie krajowców w osadach angielskich. Raport ten wspomina na wstępie o wysokim powołaniu Anglii, co do rozwiązania wspomnionego zagadnienia, gdy sam rzut oka na kartę obu półkuli przekonywa już każdego o niezmierney przestrzeni posiadłości angielskich, i następnie przechodzi do prawa *Karola II* o osadach zagranicznych. Akt ten, z r. 1670, wyraża największą troskliwość i prawdziwie chrześcijańskie chęci, i w duchu swoim bynajmniej się nie różni od adresu, jednomyślnie uchwalonego do Króla przez Izbę Niższą w r. 1834; jednakże raport czyni uwagę, iż pomimo tych szlachetnych chęci, nader często posiadłości krajowców przemocą odbierane im były, ich własność rabowaną, ich charakter poniżany i nadwergęzany przez Europejskie zepsucie. Zachowywanie się takie, w którym krajowcy, na własney swojej ziemi traktowani byli, jak złodzieje i drażnieni jak dzikie zwierzęta, zaw sze miało dla angielskich interesów niepomysłne skutki. W Newfoundland (Nowey ziemi) dawniey, zabicie dzikiego uważało się za zasługę, i, jak w hollenderskich posiadłościach w południowej Afryce, uchodziło nawet za religijny obowiązek. *P. Barrot* opisuje, że gdy zapytał jednego z osadników tamecznych: czy w wielkiej krajowcy znajdują się liczbie? ożłowek ten odpowiedział: „Dzisiaj zastrzelili tylko czterech.“ — Jednakże kraj ten dawniey musiał byż dość ludnym, gdyż Kapitan *Buchan*, znalazł usypany przez mieszkańców wał ziemny, 30 mil długi, co wiele rąk potrzebować musiało. Anglicy opanowali to stanowisko, gdzie zaczęli trudnić się rybołówstwem i myśliwstwem, a zamiast wynagrodzenia za to krajowców, pozabijali ich więcey, niżeli sami Mikmanowie, ich nieprzyjaciele. Gdy w 1810, z rozkazu *P. Duckworth*, wprowadzone byż miało lepsze obchodzenie się z niemi, naliczono ich już tylko 400 do 500. Liczba ta ciągle się zmniejszała, i nakoniec, jak się zdaje, ostatni z tego pokolenia jeden ożłowek z kobietą, zastrzelony został przez jakiegoś Anglika w 1823. Trzy, schwytane przedtem kobiety, umarły w więzieniu, i można przyjąć za pewną, iż plemię krajowców zupełnie zostało na tej ziemi przez Anglików wytępione. — Nie wiele lepiej odzywa się raport i o postępowaniu z Północno-Amerykańskimi Indyami. Słowa jednego z nawróconych wo-

схваченныя за нѣсколько до того времени, умерли въ заключеніи и можно опредѣлить на вѣрное, что поколѣніе туземцевъ, истреблено въ сей землѣ Англичанами. — Не болѣе благопріятно отзывается рапортъ и на счетъ обращенія съ Сѣверо-Американскими Индѣйцами. Слова одного изъ обращенныхъ вождей Тшиппаверовъ произнесенныя къ Лорду Гудригу, изображаютъ всю ихъ исторію кратко но выразительно: „Нѣкогда было насъ очень много, и къ намъ принадлежала вся Верхняя Канада; мы содержались рыбною ловлею и охотою, но прибыли для торговли къ намъ бѣлые люди, и дали пить предкамъ нашимъ огненной воды, отъ которой они сдѣлались бѣдными и больными и много поколѣній совершенно вымерло. Съ этого времени осталось насъ очень мало.“ Недавно еще Индѣйцы эти занимались земледѣліемъ, и однажды во время голода, хлѣбомъ своимъ снабжали Англійскія колоніи. Но ихъ вытѣснили, ввели торговлю мягкою рухлядью и такимъ образомъ изъ промышленнаго и благороднаго состоянія, ихъ погрузили опять въ прежнюю дикость и бѣдность. Дугласъ въ 1825 пишетъ, что Индѣйцы Новаго Брауншвейна все болѣе и болѣе уменьшались числомъ и жили въ крайней бѣдности; жители Новой Шотландіи и Микмасы, по донесенію Господина Кемта, ведутъ жизнь кочевую, и мѣняють свою мягкую рухлядь на ромъ. Генералъ Дерлингъ говоритъ, что несчастные дикари Канады, каждый день бываютъ удручаемы и обманываемы бѣлыми ихъ братьями. Крикты, племя нѣкогда могущественное, изъ 10,000 въ продолженіе нѣсколькихъ лѣтъ уменьшилось до 200 или 300. Равнымъ, образомъ отъ прикосновенія къ бѣлымъ, исчезаютъ и другія поколѣнія туземцевъ. Во время несогласій между товариществами Гудсонъ-Бай и Норвестскимъ, Индѣйцевъ принуждали къ кровопролитному участию въ дракахъ между этими обоими торговыми компаниями. Все это по словамъ рапорта, представляетъ необходимость отказаться отъ нынѣшней системы и принять совсѣмъ другія мѣры, въ отношеніи несчастныхъ, законныхъ владѣтелей страны. (G. C.)

О средствахъ какія принимаемы были въ Брестѣ-Литовскомъ къ пользованію вольныхъ холерою.

Болѣзнь холера въ городѣ Брестѣ появилась 11 Августа сего 1837 года и въ эпидемическомъ характерѣ существовала до 2-го Октября сего же года. Сей болѣзнь наиболее подвергались Евреи, и люди простые, какъ-то: мѣщане и служащіе люди рабочіе, бѣднаго состоянія, и небрежливую жизнь ведущіе, равно нападала она отъ простуды, изнуренія, лишняго безпокойствія духа, какъ-то: страха, гнѣва, унынія и т. п. особенно у женщинъ и людей вѣснаго тѣлосложенія, проживающихъ при семъ въ тѣсныхъ и неопрятныхъ, немнѣющихъ нужныхъ выгодъ жилищахъ. Люди же хорошаго состоянія, ведущіе жизнь порядочную и со всеми предосторожностями и нужными выгодами, совершенно сей болѣзни не подвергались. Распространеніе заразительности сей эпидеміи, въ самомъ только воздухѣ искать можно было, при спосовствующихъ причинахъ безпорядочной жизни, простуды, изнуренія, безпокойствія духа и т. п. Перехода же оной, чрезъ непосредственное прикосновеніе не замѣчено.

Въ ходѣ и признакахъ сей болѣзни, два рода, или степени ожесточенія замѣчено: въ первомъ сильнѣйшемъ дѣйствительную и несомнительную холеру изъясняющемъ, со всеми признаками сильно свирѣпствующей сей болѣзни въ Гродненской губерніи 1831 года, трудна и не всегда полезна была вся медицинская помощь, счастіемъ что весьма малая часть заболѣвающихъ сему подвергалась: во второмъ степени не всегда замѣчаемы были всѣ признаки дѣйствительной холеры, внезапное только ослабленіе, иногда доходящее до обмороковъ, тошнота, чувствіе боли, и гнѣтенія въ предсердіи, ознобъ, иногда рвота, поносъ, ежечасто корчавыя боли въ ногахъ и въ рукахъ; всѣ сии припадки не всегда были вмѣстѣ соединены и по большей части въ слабѣмъ ожесточеніи. До сей же степени причислить надобно очень часто замѣчаемые всѣ припадки лихорадокъ а наиболѣе горячекъ желудочныхъ (*Febris Gastricae*) и нервныхъ (*F. Nervosae*) не рѣдко же лихорадокъ перемежающихся (*Intermittentes*) и катаральныхъ (*F. Catarrhales*) къ каковымъ всегда присоединялись нѣкоторые признаки холеры.

Во врачеваніи холеры, самымъ лучшимъ средствомъ оказалось, самопоспѣшнѣйшее сильное огрѣваніе всего тѣла до возбужденія большого пота, посредствомъ острыхъ паровъ, сдѣланныхъ чрезъ наливаніе крѣпкаго уксусу на раскаленные камни, помѣщенные въ ногахъ больного, подъ грубыми и достаточно теплыми прикрытіемъ. Употребленіе сихъ

дзѣвъ Тшиппаверовъ, wyrzeczono do Lorda Goderich, malują całą ich historią w krótkich, lecz dobitnych wyrazach: „Było nas niegdyś bardzo wielu, i do nas należała cała Wyższa Kanada; żyliśmy z rybołówstwa i myśliwstwa; ale przyszli dla handlu z nami biali ludzie i dali oycom naszym pić ognistej wody, od której oni stali się ubodzy i chorzy, a wiele pokoleń zupełnie wymarło. Od tej pory zostało nas bardzo mało.“ Jeszcze nie dawno Indianie ci zajmowali się nawet rolnictwem, i razu jednego, podczas głodu, zaopatryli swoim zbożem angielskie osady. Ale ich wypędzono, wprowadzono handel futrzany, i tym sposobem, ze stanu pomyślnego i szlachetnego, wtrącono ich znowu do dawnej dzikości i ubóstwa. Douglas w 1825, opisuje Indian Nowego Brunświku, jako coraz zmniejszających się w liczbie i zostających w nawiększej nędzy; mieszkańcy Nowey Szkocyi i Mikmasowie, podług Pana Kempt, prowadzą życie tułaczce, koczownicze i wymieniają swoje futra za rum. Jenerał Darling opowiada, iż nieszczęśliwi dżicy Kanady, codzień ucierpięzani i oszukiwani są przez ich białych braci. Krikhowie, pokolenie niegdyś potężne, z 10,000, w ciągu lat kilku, zmniejszyło się do 200 lub 300. Podobnie, przez samo zetknięcie się z białymi nikną i inne krajowców pokolenia. Podczas zayścia pomiędzy towarzystwami Hudson-Bay i Norwest, przymuszano Indian do krwawego uczestnictwa w bitwach pomiędzy temi dwiema handlowemi kompaniami. Wszystko to, podług słów raportu, wykazuje konieczność zrzeczenia się dotychczasowego systemu, a przyjęcia innych środków względem nieszczęśliwych, prawych posiadaczy kraju. (G. C.)

О СРОДКАХЪ, ПРЕДСІЯБРАНЫХЪ ВЪ БРЕШЦІУ-ЛИТЕВСКИМЪ ДО ЛЕЧЕНІЯ ДОТКНІЮТЫХЪ ХОЛЕРА.

Cholera w mieście Brześciu zjawiała się 11-go Sierpnia ter. 1837 roku i epidemicznie trwała do dnia 2-go Października tegoż roku. Tej choroby najbardziej podlegali Żydzi i pospólstwo, jako to: mieszczenie i robotnicy biednego stanu i nieumiarkowane życie wiodący, podobnież napadała ona od przeziębienia się, zbyt uczynego zmordowania i niespokojności umysłu, jako to: przestachu, gniewu, tęsknoty i t. d., najbardziej u kobiet i ludzi delikatnej komplexyi, mieszkających w ciasnych, nieochłodzonych i niemających potrzebnych wygod domach. Ludzie zaś dobrego stanu, regularne, ze wszystkimi ostrożnościami i potrzebnymi wygodami życia prowadzący, zgoła nie podlegali tej chorobie. — Przyczyny szerzenia się tej choroby, w samém tylko powietrzu szukać można było przy innych okolicznościach, ako: nieregularnem życiu, przeziębieniu się i zmordowaniu, niespokojności umysłu i t. d. Udzielania się zaś jey przez bezpośrednie dotykane nie dostrzeżono.

W biegu i symptomatach tej choroby, dwa rodzaje, czyli stopnie natężenia postrzeżono: w pierwszym, silniejszym, rzeczywistą i niewątpliwą cholere zwiastującym ze wszystkimi znakami mocno panującą tej choroby w Grodzieńskiej Gubernii 1831 roku, trudną i niezawsze skuteczną była wszelka pomoc medyczna, szczególnie, że bardzo mała część chorujących temu podlegała; w drugim: nie zawsze były postrzegane oznaki rzeczywistej cholery, nagła tylko słabość, niekiedy do mdłości dochodząca, nuda, uczucie bólu i uciskanie w dołku podpiersiowym, ziębienie, niekiedy womit, wolność żołądka i często kurczowe bole w nogach, a niekiedy też i w rękach; wszystkie te symptoma nie zawsze się razem okazywały i po większej części w słabym stopniu. Do tegoż stopnia odnieść potrzeba bardzo często wszystkie przypadki gorączek, a najbardziej gorączek żołądkowych (*Febris Gastricae*) i nerwowych (*F. Nervosae*), często też febr przepuszczających (*Intermittentes*) i katarowych (*F. Catarrhales*), do których zawsze przyłączały się niektóre symptoma cholery.

W leczeniu cholery, najskuteczniejszym środkiem okazało się: jak najszybsze ogrzewanie całego ciała do wzbudzenia potu, za pomocą pary, zrobionej przez nalanie mocnego octu na rozpalone kamienie, umieszczone w nogach chorego, pod grubym i dostatecznie ciepłym przykryciem. Użycie tej pary bez przestanku albo co dwie godziny i więcej, zabraniając

паровъ непрерывное, чрезъ часа 2 или 5 и болѣе, не допуская малѣйшаго раскрытія, желаемого всегда больными, немогущими выдержать сильнаго жара, столь иногда было полезно (особенно ежели вскорости предпринято) что совершенно уже охолодѣвшаго чловѣка, приводило въ теплое состояніе и возвращая кровообращеніе, способствовало употребленію дальнѣйшихъ медицинскихъ пособій. Много еще сему средству вспомоществовало натираніе въ мѣстахъ корчовыхъ боли фланелью, омоченною теплымъ спиртомъ, камфорнымъ, или еще настоеннымъ на перецъ, горчицу и другія острые вещества. По отогрѣтіи симъ способомъ и приведеніи въ чувствіе больнаго; кровопусканіе, или ставленіе пиявицъ въ предсердія смотря по обстоятельствамъ; окладываніе всего желудка теплыми припарками изъ ароматныхъ травъ, а у бѣдныхъ изъ потрухи (*Fomentationes aromaticae tepidae*) втираніе летучей мази съ камфорою, и другими острыми разогрѣвающими и раздражающими кожу средствами; употребленіе капель шафрановой настойки, Опія (*Laudanum Liquidum Sydenhami*) въ упорной рвотѣ и сладкой ртути (*Calomel*) въ запорѣ; не менѣе также рвотнаго (*ex rad. Ipecacuanae*) гдѣ причина холеры въ нечистотѣ желудка (*Saburrae*) находилась; и другихъ медицинскихъ средствъ по показанію (*Indicatio*) соотвѣтственно объявляющимся припадкамъ безъ употребленія другихъ эмпирическихъ средствъ, иногда въ самосильнѣйшей холерѣ желаемый приносили успѣхъ. Во второй легкой степени холеры, самое отогрѣвіе тѣла, обложеніе больнаго каменными бутылками, налитыми горячею водою подъ теплымъ прикрытіемъ; легкое натираніе спиртомъ камфорнымъ; успокоеніе духа; питье теплое; употребленіе средствъ разогрѣвающихъ, потогонныхъ (*Sudorifera*) или другихъ по показанію (*Indicatio*) особенно у лицъ нервныхъ и нѣжнаго тѣлосложенія, отъ лишняго безпокойства духа заболѣвающихъ, скоро излѣчали болѣзнь. Гдѣ же замѣнены были другія болѣзни, съ присоединеніемъ нѣкоторыхъ признаковъ холеры, какъ-то: разнаго рода горячки, тамъ употребленіе средствъ соотвѣтственно признакамъ сихъ болѣзней съ прибавленіемъ увеличенія общей теплоты тѣла, и легкаго сначала натиранія, достаточными были безъ дальнѣйшаго вниманія на характеръ эпидеміи.

Къ поспѣшнѣйшей подачѣ помощи заболѣвающимъ, много вспомоществовало сдѣланное здѣшнимъ Еврейскимъ Обществомъ заведеніе, самоскорѣйшаго принесенія прислуги въ цѣли отогрѣванія тѣла и натиранія онаго. Сіе заведеніе частями въ разныхъ сторонахъ города, расположено со всеми приготовленіями, какъ-то: всегда готовою горячею водою, теплымъ спиртомъ, на острые вещества налитымъ уксусомъ и достаточнымъ количествомъ людей къ сей прислугѣ выученнымъ, кои непрерывно ночью и днемъ готовы, и за даннѣмъ извѣстіемъ, тотчасъ прибѣгали къ больному, и самоскорѣйшимъ отогрѣваніемъ тѣла, и онаго натираніемъ, приспособляли къ подачѣ дальнѣйшихъ медицинскихъ пособій. Сіе заведеніе тѣмъ полезнѣйшимъ было, что не у всякаго больнаго на скорости можно было имѣть все нужное къ первоначальному приведенію въ чувствіе внезапно заболѣвающихъ; а малѣйшее въ семъ замедленіе, не рѣдко тщетнымъ дѣлалось, всѣ самодѣятельнѣйшія средства.

Объявленіе.

Нижеподписавшійся имѣть честь объявить, что сего числа доставленъ въ г. Вильно большой транспортъ разныхъ иностранныхъ конфискованныхъ товаровъ, которымъ продажа начнется въ наступающій Понедѣльникъ, т. е. 8-го ч. с. м., и она до окончанія производиться будетъ здѣсь на Замковой улицѣ въ домѣ Г-жи Линевичовой подъ N. 337 во все дни съ 10-ти часовъ утра до 2-хъ по полудни, исключая табельныхъ и праздничныхъ. И что въ означенномъ транспортѣ заключаются слѣдующія товары, а именно: часы золотые и серебряные, кофе, сахаръ; шерстяны, какъ то: одно и разноцвѣтныя гладкія и набивныя матеріи, камлоты, бомбазы, платки, шали, ленты и фланель бѣлая. — Бумажные, то есть: бѣлые, одно и разноцвѣтныя, гладкіе и набивныя, миткаль, перкаль, пиже, гингамы, ситцы, демикатоны, кисеи, канбрины, полотно, тюли, тесемки, кружева и прочія. Шелковыя и полшелковыя матеріи и ленты; стальные: бритвы, ножки перочинныя, иглы, ножницы — помады: для укрѣпленія волосовъ и обыкновенная — очки и прочіе разные товары и вещи стеклянные, роговые, деревянные, костяные, медные и жестианные. Г. Вильно. Ноября 5 дня 1837 года.

Управляющій Мерецкою Таможнею Титулярный Совѣтникъ Карповичъ.

(1270)

Вильна. Типографъ А. Марциновскаго. Печатать дозволяется. Ноября 5 д. 1837 г. — Цензоръ Стат. Совѣт. Кав. Лесъ Бороискиѣ.

наимнѣйшаго розкряса сія, желаннаго zawsze od chorych, niemogących wytrzymać mocnego ciepła, tak niekiedy było pożyteczne (zwłaszcza, jeżeli naprędce przedsięwzięte), że zupełnie skołatego człowieka powracało do pierwsiastkowego stanu i przywracało cyrkulacyą krwi, dopomagało do użycia dalszych medycznych pomocy. Wiele jeszcze temu środkowi dopomagało nacieranie flanelą w miejscach kurozu, zmoczoną w ciepłym spirytusie kamforowym, albo nalanym na pieprz, gorczycę i inne ostre substancje. Po ogrzaniu tym sposobem i przyprowadzeniu do czucia chorego, upuszczenie krwi, albo przystawienie pjąwek na piersiach, uważając na okoliczności; okładanie całego żołądka ciepłemi kataplazmami z aromatycznych ziół, a u biednych z potruchy (*Fomentationes aromaticae tepidae*), wcieranie lotney maści z kamforą i innemi ostrymi rozgrzewającymi i drażniącymi skórę środkami; użycie tynktury szafranowej z opium (*Laudanum Liquidum Sydenhami*) w uporczywych womitach i solniku żywego srebra (*Calomel*) w zatwardzeniu; niemniej także proszku na womity z Ipekakuanny (*ex rad. Ipecacuanae*) gdzie cholera z nieczystości żołądka pochodziła; oraz innych lekarskich środków, według wskazania (*Indicatio*) odpowiadających symptomatów, bez użycia innych empirycznych środków, niekiedy w najsilniejszej cholerye pożądaný skutek przynosiło. W drugim lekkim stopniu cholery, samo ogrzewanie ciała, okładanie chorego hlaczkami, nalanemi gorącą wodą pod ciepłym przykryciem, lekkie nacieranie spirytusem kamforowym, uspokojenie umysłu, napój ciepły, użycie środków rozgrzewających, pędzących poty (*Sudorifera*), albo innych według wskazania (*Indicatio*) osobliwie u osób nerwowych i delikatney budowy ciała, od zbytney niespokojności umysłu chorujących, prędko pożądaný przynosiło skutek. Gdzie zaś postrzeżone były inne choroby z przyłączeniem niektórych symptomatów cholery, jako to: rozmaitego rodzaju gorączki, tam użycie środków stosownie do symptomatów tych chorób z powiększeniem ogólnego ciepła ciała i lekkiego z początku nacierania, dostatecznemi były bez dalszego względu na charakter epidemii.

Do pośpieszniejszego ratunku dla chorych, bardzo pomagało zrobione przez tutejszą gminę żydowską zaprowadzenie ogrzewania i nacierania ciała. To zaprowadzenie częściami w rozmaitych stronach miasta urządzone ze wszystkimi przygotowaniami, jako to: zawsze gotową gorącą wodą, ciepłym spirytusem, octem na ostre substancje nalanym, i dostateczną liczbą ludzi do tej posługi wyuczonych, którzy w dzień i w nocy byli do tej pomocy gotowi i na zawołanie przybiegając do chorego, naprędzszym ogrzewaniem ciała i onego nacieraniem przysposabiali go do przyjęcia dalszych środków lekarskich. To zaprowadzenie było tѣm pożyteczniejsze, że nie u każdego chorego naprędce mogło się znaleźć wszystko potrzebne do początkowego przyprowadzenia do czucia nagle dotkniętych cholera, a najmniejsze w tѣm opóźnienie, często najskuteczniejsze środki daremnemi czyniło.

O g ł o s z e n i e.

Niżej podpisany, ma honor uwiadomić, iż dzisiejszego dnia dostawiony został do m. Wilna wielki transport różnych zagranicznych skonfiskowanych towarów, których sprzedaż zacznie się w przyszły Poniedziałek, to jest: dnia 8 teraźniejszego miesiąca, i będzie się tu odbywała aż do ukończenia na ulicy Zamkowej w domu Pani Liniewiczowej pod N. 337 każdodziennie od godziny 10 zrana do 2-giej po południu, prócz dni tabelnych i świątecznych, i że w pomienionym transportie znajdują się następujące towary, a mianowicie: złote i srebrne zegarki, kawa, cukier; wełniane, jako to: jedno i różnokolorowe gładkie i nabijane materje, kamloty, bombazy, chustki, szale, wstążki i flanelła biała. Bawełniane, to jest: białe, jedno i różnokolorowe, gładkie i nabijane, mitykale, perkale, pika, gingamy, kartuny, dmikatonny, musliny, batyst, płótno, tiule, tasiemki, korunki i inne. Jedwabne i półjedwabne materje i wstążki; stalowe: brzytwy, scyzoryki, igły, nożyczki — Pomady: do umocnienia włosów i zwyczajna — Okulary i inne towary i rzeczy szklane, rógowe, drewniane, kościane, miedziane i blaszane. M. Wilno. Listopada 3 dnia 1837 r.

Zarządzający Merecką Tamożnią Radzca Honorowy Karpowicz.